

Hyvinvointivaltion leikkaukset

- Hyvinvointivaltion leikkaustarve nousi keskusteluun jo 1970-luvulla
- Hyvinvointivaltiosta tullut "status quo" ja uudet ideat tulevat lähinnä "oikeistolta"
- Leikkaukset ovat jääneet pieniksi, pikemminkin hyvinvointivaltion kasvu on hidastunut tai pysähtynyt
- Erityisesti leikkauksia yrittivät Thatcher ja Reagan
 - tulokset jäivät lähinnä retoriikan tasolle

© Mikko Mattila

1

Leikkausten ja lisäysten asymmetria

- Kasvukaudella poliitikot kilpailevat hyvinvointiuudistuksilla ("credit claiming")
 - äänestäjistä kilvoiteltiin uudistuksilla
- Leikkauskaudella poliitikot välttelevät vastuuta ("blame avoidance")
 - Esim. Suomessa laman aikana suurimmat leikkaukset kohdistettiin valtionosuuksiin

© Mikko Mattila

2

Miksi leikkausyritykset epäonnistuvat?

- Hyvinvointivaltiolla on vahva kansalaisten kannatus → leikkausten tekemisestä voi seurata vaalitappio
- Hyvinvointipalveluiden ympärille on syntynyt vahvoja eturyhmiä
 - esim. Suomessa työntekijäjärjestöt
- Julkisen sektorin työntekijät muodostavat suuren äänestäjäryhmän

© Mikko Mattila

3

Milloin leikkaukset onnistuvat?

- Yleensä leikkaukset onnistuvat ainoastaan taloudellisten kriisien aikana
- Tällöin muodostetaan usein suuria koalitioita leikkausten taakse, jotta mikään puolue ei pysty hyötymään asemallaan "hyvinvointivaltion puolustajana"
 - esim. Lipposen ensimmäinen hallitus

© Mikko Mattila

4

Leikkausten suuruus

- Hyvinvointivaltion leikkausten suuruutta vaikea arvioida
 - julkisen menot ja niiden muutos
 - ongelmia: taloudellisen tilanteen muutokset, väestömuutokset, määritelmämuutokset
 - yhteiskunnan tilaa kuvaavat mittarit
 - useimmissa mittareissa omat ongelmansa, tarkastellaanko suhteellista vai absoluuttista huono-osaisuutta?
- Yleisarvio on, että suuria rakenteellisia leikkauksia ei ole tehty tuskin missään

© Mikko Mattila

5

Mittareita

- Hyvinvointivaltion tilaa kuvataan usein tulonjako- ja köyhyysmittareilla
- Tuloerot
 - 10/90-suhde
 - gini-kerroin
- Köyhyys
 - ihmiset kotitalouksissa, joiden käytettävissä olevat tulot alle 50% mediaanikotitalouden käytettävissä olevista tuloista

© Mikko Mattila

6

Joitain tuloksia

- Tuloerot ovat kasvaneet suurimmassa osassa OECD-maita viimeisen kahden vuosikymmenen aikana
 - Suomessa tuloerojen kasvu ollut selvästi keskimääräistä nopeampi, mutta silti Suomessa yksi tasaisimmista tulojakoista koko maailmassa
- Köyhien määrässä ei selkeään trendiä (joissain maissa kasvua, jossain vähentymistä)
 - Suomessa köyhien osuus pienimpiä maailmassa (ja laskussa)

© Mikko Mattila

7

Joitain tuloksia

- Sosialidemokraattisissa ja korporatistisissa hyvinvointivaltioissa tulonsiirroista suuri osa hyväosaisille (jopa yli 20%)
- Tulonsiirrot muodostavat lähes kaikkialla suurimman osan alempien tuloluokkien käytettävissä olevista tuloista (ja tämä riippuvuus on kasvussa kaikkialla)
- Lähde: Oxley, Howard ym. (1997): *Income Distribution and Poverty in 13 OECD Countries. OECD Economic Studies*, no. 29, 1997/II

© Mikko Mattila

8

Tuloerot ja niiden muutos (1985-95)

	Gini 1994/5	Muutos % (1984/5-1994/5)
Suomi	23.1	9.1
Ruotsi	23.0	6.5
Norja	25.6	9.4
Tanska	21.7	-4.9
Alankomaat	25.3	8.2
USA	34.4	1.1
Kanada	28.4	-1.1
Australia	30.6	-1.9
Saksa	28.2	6.4
Italia	34.5	12.7
Ranska	29.1	-1.7
Belgia	29.9	2.3

© Mikko Mattila

9

Köyhyys ja sen muutos

	Köyhiä 1994/5 (%)	Muutos 1984/5-1994/5 (prosenttiyksikköä)
Suomi	6.8	-1.5
Ruotsi	6.4	0.4
Norja	8.0	1.1
Tanska	5.0	-2.0
Alankomaat	8.9	3.7
USA	17.1	-1.2
Kanada	8.9	-0.8
Australia	9.5	-2.7
Saksa	6.8	-1.5
Italia	9.1	2.9
Ranska	6.8	-1.5
Belgia	9.5	-2.7

© Mikko Mattila

10

Tulonjako Suomessa 1975-99

	1975	1980	1985	1990	1995	1999
Ylin desili	13,8	14,4	16,8	19,8	20,5	24,7
Alin desili	3,2	3,5	4,5	5,5	5,4	5,2
D10/d1	4,3	4,1	3,7	3,6	3,8	4,7

Kotitalouksien ylimmän ja alimman desiliin käytettävissä olevat reaali tulot vuoden 1999 rahassa, 1000 eur/vuosi
Lähde: Jaakko Kiander & Henrik Lönqvist (2002): Hyvinvointivaltio, sosiaalipolitiikka ja taloudellinen kasvu. STM:n julkaisuja 2002:20.

© Mikko Mattila

11

Tulonsiirtojen jakauma 1993/5

	3 alinta desiliä	4 keskidesiliä	3 ylintä desiliä
Suomi	39.8	41.4	18.7
Ruotsi	31.4	41.4	27.2
Norja	47.7	35.3	17.0
Tanska	45.8	37.5	16.7
Alankomaat	43.6	35.7	20.7
USA	37.2	38.2	24.6
Kanada	41.7	41.0	17.3
Australia	58.1	34.6	7.4
Saksa	38.6	40.1	21.3
Italia	20.8	44.7	34.5
Belgia	30.0	45.7	24.3

© Mikko Mattila

12

Tulonsiirtojen osuus käyt. olev. tuloista

	3 alinta desiliä	4 keskidesiliä	3 ylintä desiliä
Suomi	54.0	26.4	9.8
Ruotsi	80.4	48.0	12.6
Norja	53.8	17.1	6.6
Tanska	85.9	32.5	12.5
Alankomaat	67.1	24.1	10.9
USA	35.6	12.0	5.1
Kanada	60.4	23.2	7.0
Australia	66.4	15.5	2.3
Saksa	51.4	22.0	8.6
Italia	18.8	11.1	7.9
Belgia	68.4	39.2	15.4

© Mikko Mattila

13

Leikkaukset Suomessa

- 1990-luvun leikkauksista on arvioitu, että niiden seurauksena vuonna 2000 sosiaalimenot olivat 8,5% (18,5 mrd mk) pienemmät, kuin ne olisivat olleet ilman leikkauksia (mitä tarkoittaa?)
- Leikkauspolitiikasta vaikea löytää johdonmukaisuutta
 - ei suurta suunnitelmaa, vaan pala palalta

© Mikko Mattila

14

Leikkaukset Suomessa

- Yleisarvio: leikkaukset eivät muuttaneet Suomen sosiaaliturvajärjestelmän peruspiirteitä
 - Etuuksien alkuperäinen rakenne ja etuusjärjestelmien tavoitteet säilyivät muuttumattomina
- Alkuvaiheissa pyrittiin leikkaamaan tukien tasoa (vähän vaikutusta), myöhemmin tehtiin rajauksia tuensaamisperusteisiin
 - asumistuki, työttömyysturva, sairausvakuutus

© Mikko Mattila

15

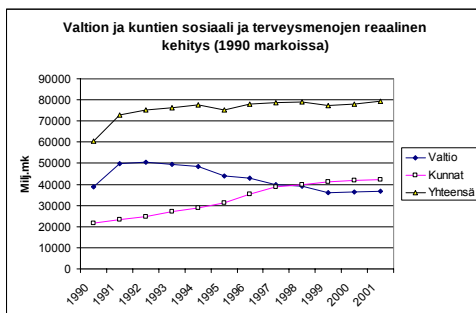
Leikkaukset Suomessa

- Poliittisesti tärkeiden ryhmien (eläkeläiset, lapsiperheet) etuja leikattiin vähemmän ja myöhemmin kuin muiden
- Vastuun välttelyn politiikka ("blame avoidance") johti siihen, että helpointa oli leikata kuntien valtion-osuuksia
 - hallituksen ei itse tarvinnut tehdä vaikeita päätöksiä siitä, kenen etuja leikataan
- Vastuu hyvinvointipalveluista on Suomessa siirtynyt yhä enemmän kuntien harteille

© Mikko Mattila

16

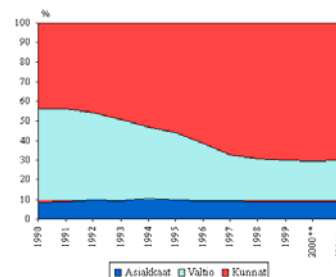
Sosiaali- ja terveysmenojen kehitys

© Mikko Mattila

17

Kuntien sos&ter menojen rahoitus

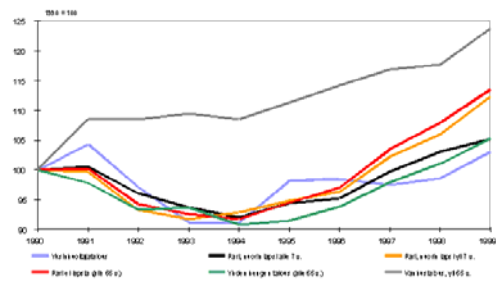

Lähde: Sosiaali-
turvan suunta
2000-2001. STM.
Julkaisu 2000:22
<http://www.stm.fi/suomi/julkaisu/julk01fr.htm>

© Mikko Mattila

18

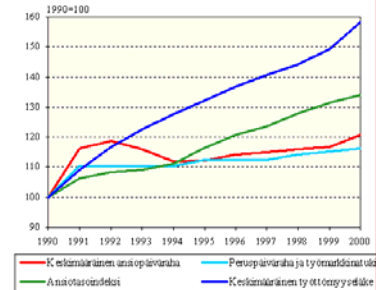
Kotitalouksien reaalityulojen kehitys

© Mikko Mattila

19

Työttömyysetuuksien kehitys

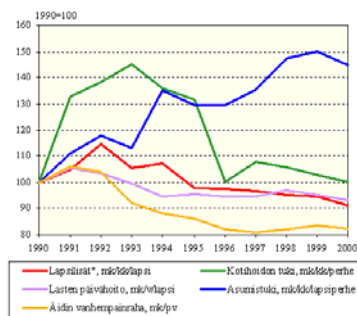
Huom. käyvät hinnat!

Lähde: Sosiaalitytöiden suunta 2000-20001. STM. Julkaisuja 2000:22 <http://www.stm.fi/suomi/julkaisu/julk01fr.htm>

© Mikko Mattila

20

Perhepoliittisten tukien kehitys

Huom. reaalityt hinnat!

Lähde: Sosiaalitytöiden suunta 2000-20001. STM. Julkaisuja 2000:22 <http://www.stm.fi/suomi/julkaisu/julk01fr.htm>

© Mikko Mattila

21